

ANDET HALVBIND - 1907

LEHMANN & STAGE - KØBENHAVN

FRA STARUP SOGN.

Ved POUL LINDHOLM, Ågård.

I.

NIELS FISCHER PÅ HØJGÅRD

NÅR de indfødte Staruppere i 50 års alderen eller derover taler sammen om mænd, de i deres unge dage har kendt, kommer navnet Niels Fischer («æ Fisker» eller «æ gammel Fisker») tit for. Spørger vi yngre saa ud om, hvem denne mand var, og hvorved han udmærkede sig, så er de ældre altid villige til at fortælle, og det er, hvad jeg sådan har hørt, at jeg nu vil genfortælle for »Årbøgernes« læsere.

1.

Niels Fischer er født i Starup by (i den gård, hvor nu Iver Bergs enke bor) syvsoverdag 1810. Han var den ældste af ni søskende, og da hans fader døde tidligt, kom han ganske ung til at stå for styret derhjemme. 28 år gammel giftede han sig med Maren Holgersdatter Buhl og kom derved i svogerskab med tre af sognets største gårdmænd: Johan Bertelsen på Egeland, Jens Henriksen på Skovgård og Søren Buhl i Hesselballe, der alle var gifte med døtre af Holger Buhl på Skovgård. Måske dette svogerskab gjorde,

at Niels Fischer syntes, fødegården var for lille til ham. I hvert fald havde han ikke været gift ret mange år, før han tænkte på at få sig en større, og da hans hustru havde bragt ham en ret betydelig medgift, kunde han også realisere sin plan.

Baade *Egeland og Skovgård* havde oprindeligt været små gårde, men var blevne store, ved at der var købt jord ind til dem. På den måde kunde Niels Fischer ikke forstørre sin gård, da ingen af de omboende lodsejere vilde sælge, men hellere købe. Han besluttede derfor at vælge sig et andet virkefelt og købte til den ende »Højgård« i Ågård. Efter at have købt denne gård begyndte han at handle med sin fødegård, solgte først dens bygninger til sin nabo, Jakob Berg, og fik til gengæld dennes gamle bygninger og en sum penge, solgte dernæst en del af sin jord til de Starup gårdmænd, tog nogle parceller fra, og på et par af disse rejste han bygninger, delvis af materialet fra Jakob Bergs gård. På den måde er de to gårde bleven til, som nu ejes af Peder Madsen og Jens Kyed.

Nu var det Højgård, der skulde gøres større. Han købte derfor Peder Bjergs gård i Ågård, der lå, hvor nu mejeriet ligger, flyttede dens bygninger op på en af sine parceller fra Starupgården og opførte der gården »Bøgeskov«, som han saa solgte til Peder Bjerg. Dernæst magelagde han med kromanden i Ågård, der fik noget af Peder Bjergs jord, medens Niels Fischer fik kromandens lod, der lå syd på oppe ved landevejen ind til Højgårds mark.

Oppe ved Slanghøjvejen boede en mand, der hed Mads Jensen. Efter at Niels Fischer havde magelagt med kromanden, var Mads Jensens mark på alle

sider omgivet af Højgårds mark. Dette var ubehageligt for begge parter, og de magelægger da, således at Niels Fischer får Mads Jensens mark, og Mads Jensen får en lod i udkanten af Højgårds mark oppe ved landevejen, der, hvor nu Rasmus Rasmussen bor. Niels Fischer skulde så flytte de gamle bygninger derhen og bygge dem op igen.

Men »æ Fisker« var ikke færdig med sin jordhandel endnu. Han købte (eller rettere sagt byttede sig til for en af sine Starupparceller) en gård paa Starup søndermark (den, Terkild Nikolajsen nu har). Denne gård blev dog ikke lagt ind til Højgård, men bortforpagtet og senere solgt. Derimod blev Hans Grunnets gård, som lå ved Nebelvejen, der, hvor nu Peder snedker bor, købt og for største delen lagt under Højgård. Brakkervejen gik den gang i nordøst fra Sletmad op til Højgård, men Niels Fischer fik den flyttet, så den kom til at gå lige ud til Stanghøjvejen. Hvad der af Hans Grunnets jord lå nord for den ny vej, var det, der kom under Højgård, men det, der lå syd for, delte han i tre parceller. En del af Hans Grunnets bygninger blev stående, og af den øvrige del lod Niels Fischer bygge to ny huse (Andreas vævers og Niels Vorks), så nu var alle tre parceller bebyggede og blev kort efter solgte.

Ved denne handlen omkring havde Niels Fischer fået Højgård forvandlet fra at være en mindre bondgård til at blive en proprietærgård med 16 tdr. hartkorn, og i årene 1848-56 ombyggede han den helt. De gamle, lave bindingsværkshuse blev revne ned, og i deres sted rejste sig nye, grundmurede: en stor ladebygning med to længer til kostald og hestestald m. m., et herskabeligt stuehus med to fløje til mejeri m. m.

I henved en snes år boede Niels Fischer på Højgård, så bortforpagtede han den og solgte den kort efter, købte så »Bøgeskov«, som han selv havde bygget nogle år i forvejen, og flyttede derop. Nu måtte dens bygninger også ned, og nye, herskabelige blev opførte.

På »Bøgeskov« boede Niels Fischer så til sin død 2. juledag 1876.

2.

Der er sikkert ikke mange gårdmænd, i hvis lod det er faldet at bygge så meget, som Fischer byggede. På sine gamle dage fortalte han selv, at han havde bygget 36 huse, og det skal vistnok passe. Han forslod at bygge billigt. Da han solgte sin Starupjord, beholdt han skoven, og i denne hentede han så godt som alt det tømmer, han brugte. Murstenene brændte han selv.

Tiltrods for sit meget byggeri fik han dog sin bedrift passet. Han var ikke nogen ordenens mand, og der skal have set frygteligt ud både i gård og på mark, men Niels Fischer vidste at få noget ud af sit kram alligevel. Det var jo i rovdriftens tid, han levede, og han er fuldt ud dens mand. Han har ingen medlidenhed hverken med folk eller fæ, hverken med jord eller skov. Når hans folk og heste har arbejdet hjemme på marken i ugens seks søgnedage, sender han dem jævnlig ud at arbejde for småfolk om søndagen, sin jord tager han den ene langstråede afgrøde af efter den anden, og sin skov hugger han ned i for fode. Han har ganske sikkert løst sig berettiget dertil og ment at give fuld erstatning derfor, når han gav sine folk og kreaturer god

føde, passede sin jord med mærgling og dræning, og tilplantede, når han havde omhugget et stykke skov.

Især var det skoven, Fischer var slem ved. Favntræ var dyrt i de dage, kostede indtil 20 daler favnen, og penge kunde Niels Fischer altid bruge, så det kunde han ikke stå for. Når hans svogre, der var meget omhyggelige med deres skove, foreholdt ham, at han huggede for meget, svarede han altid: »Å har så pinnede plantet flere træer, end a har fældet«. Måske han havde ret deri, ti han plantede som sagt igen, hvor han havde hugget, og desuden plantede han meget hjemme ved sin gård. Højgårds store, smukke have er hans værk og ligeledes de smukke hegn ved begge sider af vejen fra Ågård kirke forbi Højgård til Stanghøjvejen.

3.

Noget af det ejendommeligste ved Fischer er hans forhold til penge.

Allc, der ved noget om ham, ved også, at han ikke var til at få penge fra, at hans daglejere, tjenestefolk og hvem andre, der havde penge tilgode hos ham og krævede ham, stadig fik til svar: »Å har så pinnede ingen penge«.

Hvad der var årsag i denne uvillighed til at betale, er det ikke let at finde ud af. Ganske vist kunde han tit med sandhed sige, at han ingen penge havde, ti skønt han var en ret velstående mand, var han dog jævnlig i pengebetryk; men dette alene forklarer ikke sagen.

Nogle vilde sige, at han var gerrig, og adskillige ting kunde også tyde på, at det var sandt, men lige så meget peger i modsat retning. Vel skulde der til

daglig knibes og spares i alle ender og kanter, men når Fischer holdt fest (f. ex. syvsoverdag), så var der ingen smalle steder. Og vel var det sådan, at folk, der havde penge tilgode hos ham, næsten ikke kunde få dem fra ham, men vilde de samme folk tage naturalier, f. ex. brændsel, i stedet for penge, så var Fischer meget rundhåndet, og tjenstvillig var han altid mod alle.

En gammel mand i Ågård, Jens Hansen (sædvanlig kaldet Jens Åser), der tjente Fischer i mange år, har fortalt mig, at det altid kneb for ham at få sin løn, men da han kom til Århus i kongens tjeneste, fik han en bøtte med, der indeholdt smør, pølse, flæsk, kød osv., og hver gang denne bøtte blev tom i de to år, Jens var soldat, kunde han sende den med Johan Daugård, der i de tider kørte fragt mellem Kolding og Århus, og han fik den så fyldt tilbage. Det var vel nok nærmest madam Fischer, der sørgede for den, men det var med Niels Fischers vidende og vilje, han havde selv flere gange bøtten med sig til Kolding.

Måske har en af grundene til, at Fischer så nødig vilde betale med penge, været den, at han så, der var så mange, der misbrugte penge. Følgende historie synes at tale derfor: En tærsker, der arbejdede for Niels Fischer, fik om foråret (med stort besvær) sin løn, 50 daler, og drog med denne kapital til Kolding, hvor han i få dage satte den til. Da han kom tilbage, havde han kun fået sig en ny bluse for pengene. »Du måtte så pinnede hellere ha ladet mig beholde æ penge«, sagde Fischer. Brændsel, fødevarer og den slags ting blev ikke så let misbrugt, del var Fischer derfor ikke så hange for at lade folk få.

Men hovedårsagen må dog vist søges i Fischers ringe ordenssans. At man har en forpligtelse til at betale, hvad man skylder, synes aldrig rigtig at være gået op for ham. Uærlighed kan man ikke kalde det, for Fischer var ligeså efterladende med at kræve, hvad han havde tilgode, som med at betale, hvad han skyldte, men uorden og ligegyldighed bliver vist den rette betegnelse derfor.

Det var ikke morsomt at have mellemregning med Niels Fischer, for han vilde aldrig have gjort op. Gamle Hans Daugård i Starup og han havde meget med hinanden at gøre, handlede sammen og lånte penge af hinanden. Når Fischer kom og vilde låne penge, og Hans Daugård ikke var hjemme, kunde han selv finde nøglen og tage pengene af skabel. Talte Hans Daugård en gang imellem om, at de da skulde have deres regning gjort op, svarede Fischer altid: »Det kan vi så pinnede ingen rede finde i, det må vi hellere lade gå lige op«. Og således blev det.

Peder Svoger i Gravens, der arbejdede hos Fischer, da han boede på »Bøgeskov«, blev så forundret over at blive kaldt ind til ham en aften og få sin regning gjort op, at han sagde, da han kom hjem: »No trovr a ett, »æ Fisker« løwwer ret lænng«. Hans tro viste sig at være rigtig, Fischer døde virkelig kort efter.

4.

Niels Fischer var en anset mand, der bæredes med mange offentlige hværv. Han var således både sognerådsformand og amtsrådsmedlem og blev endog i en temmelig ung alder danebrogsmand.*

* Det var vist Orla Lehmann, den daværende amtmænd i Vejle, der skaffede Fischer danebrogskorset. Lehmann kunde svært godt lide denue

Udpræget selskabsmand var han, og han forstod at begå sig mellem alle, høje som lave, forstod lige så godt at spille en trekort med småfolk som en lhombre med omegnens proprietærer og præster.

Man kunde være sikker på, at der herskede god tone i det selskab, hvor Fischer var tilstede, selv om det gik lystigt til både med punchedrikken og skæml. Fischer kunde nemlig ikke lide, at der blev talt ondt

om folk, og begyndte en eller anden derpå, så forstod han altid på en egen, umærkelig måde at få samtalen ledet i en anden retning.

Det var ikke blot sine jævnaldrende, Fischer søgte omgang med. Han vilde også gerne sammen med de unge, og disse havde en god ven i ham. I året 1866 var der nogle unge i Ågård og omegn, som stiftede en forening, de kaldte

Niels Fischer.

»Fostbroderskabet«, hvis formål var »ved foredrag, sang og samtale i sine møder at underholde og uddanne hinanden i dansk, fri og folkelig retning«. De ældre så ret skeptisk på denne forening, men det gjorde Fischer ikke, han mældte sig ind i den og

boutte »med de kloge øjne« og bad ham endogså med til sit bal engang. Ved denne lejlighed var der en dame, som nægtede at danse med den vadmelsklædte Fischer, men han fik oprejsning, da Lehmanns datter (den senere fru Bode) i det samme kom springende og råbte: »Å, Fischer, vil De ikke danse med mig!«

gav den derved noget af den anseelse, den manglede. Hans indmeldelse havde tilfølge, at mange indmældte sig, både unge og gamle, og det varede kun et år, før foreningen var så mægtig, at den kunde bygge sit eget hus — det første folkelige forsamlingshus i Danmark.

Fischer var kendt viden om, og alle, der kendte ham, satte pris på ham. »Hvem blev ikke glad ved at se Fischer!« sagde pastor Blicher i ligtaalen over ham. Og det var sandt. Han var velset, hvor han kom, og allevegne bragte han godt humør.

Allevegne — undtagen i sit hjem. Hjemme var han altid gnaven (når der da ikke var fremmede), »et forførdeligt vrøvl«, siger de, der har tjent ham. Ingenting var ham tilpas, alt og alle skulde han »gnave« over, selv over sin kone, den ejegode Maren Buhl.

Maren Fischer.

5.

Det var en udmærket hustru, Fischer havde sig. Hun var vel knap så begavet som sine søstre (hendes konfirmationsattest lyder på: kundskab temmelig god, opførsel meget god), og det var vel ikke helt frit for, at folk vilde le lidt ad hende engang imellem, men et hjærtensgodt menneske var hun, der tålmodig fandt

sig i Fischers gnavenhed og knebenhed og hang ved ham med stor troskab.

Hendes søstre, hvis mænd var betydelig mere velhavende end Fischer, vilde i grunden se lidt ned på hende og brovte noget med deres større rigdom, men da Fischer blev dannebrogsmænd, syntes Maren, at hun var ovenpå. Da hun første gang efter denne begivenhed kom sammen med søstrene, spurgte disse hende: »Hvorfor blev »æ Fisker« egentlig dannebrogsmænd?« — »De ved a såmænd ett«, svarede Maren. — »Jo, du må da vide noget om det.« — »Nej, a gjør såmænd ett, men a ved da, te de kund' jeres mænd ett blyww, sjel om di vild' gi ald dje pæng for et.«

Folk morede sig stundom med at spørge hende om, hvad hun var i politisk henseende, for de vidste, at de altid fik svaret: »A er såmænd de samm, som »æ Fisker« er.« Spurgte man hende så, hvad han var, svarede hun: »De ved a såmænd ett, de hår a ingen forstand o.«

Som et andet kuriosum om hende kan anføres følgende: Da hun på sine gamle dage opholdt sig på »Bøgeskov« hos sin søstersøn Henrik Henriksen, hvem hun havde tilskødet gården efter Fischers død, var der en ung pige i huset, som vilde hjælpe hende med at trække af tøjet. Madam Fischer vilde først ikke have hende til det, »for du vil grine ad mig«, sagde hun, men da den unge pige forsikrede nej, lik hun lov til det. Hun kunde dog ikke lade være at trække på smilebåndet, da hun opdagede, at madam Fischer havde fem par buxer på. »Ja, a vidst et såmænd godt«, sagde madam Fischer, »men a skal sej dæ: når de blywr koldt, så trækker a ett en skjørt mer på, men så tejer a en par bowser mer på, for de

værmer bejer, å a kan ossc bejer bær dem end mi skjørter.«

6.

Kunde Niels Fischer spille folk et eller andet puds, så gjorde han det med glæde, og det var især sine bedste venner, han holdt af at pudse.

Mens han bocde i Starup, havde han mark i nærheden af Peter Sagers i Fredsted. Peter Sager såede sin rug før andre, og da den om efteråret stod grøn, fik Niels Fischers får, der gik løse, lyst til at gå over derpå. Det vilde Peter Sager ikke have, og han sagde det da til Niels Fischer, men fik intet andet Svar end: »Du ku så pinnede la være at så din rug før andre folk«. Peter Sager mente, at det var noget, han selv bestemte, og da Niels Fischers får kom igen på rugen, tog han dem i hus. Nu gik Niels Fischer ned til Peter Sager og vilde have fårene. »Ja, du kan godt få dem, men a vil ha penge for dem«. — »Det er så pinnede gal, a håår ingen penge med«. — »Ja, så får du dem ikke.« — »A ka vel lå dem, når du beholder en i pant?« . Det var der ikke noget i vejen for. — »Så kan du jo beholde den sorte der.« — Det var Peter Sager godt tilfreds med — og Fischer var også, for det sorte får var nemlig ikke hans eget, men degnens, der havde gået sammen med Fischers. Da Fischer kommer hjem, går han om til degnen, Mikkelken, og siger: »Peter Sager havde taget vore får i hus, a var dernede ved ham nu, og a fik da mine, men Djes vild han så pinnede ett af med.« Degnen, der var Peter Sagers gode ven, bliver noget forundret over dette her og går strax ned til ham og siger: »Hvad skal det betyde, Peter Sager, De har taget mit

får i hus og vil ikke udlevere det igen?» — »Å vidst ikke, det var Dje får«, svarede Peter Sager, »æ Fischer« sagde, det var hans. De kan godt få Djes igen.« — Således fik Niels Fischer narret Peter Sager.

Men det blev snart galt med fårene igen, og da Peter Sager anden gang tog dem i hus, kunde Niels Fischer nok tænke, at han ikke kunde narre ham en gang til på samme måde. Han fandt da på en anden list. I Starup by boede den gamle Hans Daugård, der, som før nævnt, havde meget med Fischer at gøre og desuden var en mand, der ligesom denne havde lyst til at gøre løjer. Ham får han med sig ned til Peter Sager om aftenen. De kommer ind og sidder og taler med Peter Sager om forskellige ting, men gamle Hans Daugård havde ikke megen ro på sig, han gik og hostede og harkede og måtte stadigvæk ud. Fischer havde aftalt med ham, at han skulde se sit snit til at få fårene lukket ud. Det lykkedes dog ikke for ham, ti Peter Sager havde anet uråd, og når Hans Daugård kom i nærheden af fårehusdøren, stod der altid en karl posteret ved den. Fischer måtte så bide i det sure æble og betale for at få sine får igen.

Men det skulde hævnnes. En dag går Niels Fischer nede ved Anders Sørensens markskel, hvor dennes karle gik og pløjede. Der gik et par løse plage ovre på marken. »Er det ikke Peter Sagers plage, der går?« spørger Niels Fischer. — »Jo!« — »Å se, om I ikke kan få dem drevet over på min mark!« — Det var karlene villige nok til, og Niels Fischer var nu ikke sen med at få dem taget i hus og få sendt bud til Peter Sager. Da denne så kom, måtte han selvfølgelig ud med fårepengene for at få sine plage igen.

Mens Fischer boede på Højgård, havde han en hegns-historie med sin svoger, Jens Henriksen på Skovgård. Fischer havde fire gamle heste, der gik i en indhegning, som grænsede ind til Jens Henriksens mark. De brød igennem indhegningen og gjorde skade på Jens Henriksens havre, der, skønt det var langt hen på efteråret, endnu stod ude. Så tog Jens Henriksen dem i hus og sendte bud til Niels Fischer. »Hans kunde så pinnede køre hans havre hjem samtidig med andre folk«, sagde denne til budbringeren, »men nu skal der komme en mand op at hente dem«. Lidt efter sagde han til Jens Åser: »Kan du gå op til Jens Henriksen og få vore heste?« — »Ja, de kan a godt, men så skal a vel ha penge med?« — »Nej, du skal ikke, min svoger skal så pinnede nok lade dig få dem alligevel.« — Jens Åser går så hen i stalden og sadler en hest. — »Hvad, hvad vil du med den?« spørger Fischer. — »A vil ride op til Jens Henriksen.« — »Er du tumbet, du faar jo heste nok at ride på hjem.« — »A får ingen heste, når a ingen penge må få med«, svarede Jens og red sin vej. Han kommer til Skovgård og træffer Jens Henriksen. »I har nok nogle heste af »æ Fiskers«?« — »Ja.« — »A skuld hils fra »æ Fisker«, om a kund få dem.« — »Ja, du kan, hvis du har penge med.« — »Nej, de hår a ett, »æ Fisker« ment, I vild nok la ham få dem alligevel.« — »Men det mente du nok ikke, siden du kommer ridende herop.« — »A var jo ett sikker på det«, svarede Jens. »Det var klogt nok af dig«, siger Jens Henriksen, »og nu kan du hilse »æ Fisker« og sige, at han får ingen heste, før a får penge.« — Med den besked måtte Jens så ride hjem, og han fortalte da Fischer, hvordan det var gået og sluttede med at sige: »Men nu

er det vel bedst, te a får æ penng og kommer op efter dem igen«. — »Nej, det er ingen nytte til«, svarer Fischer, »æ heste skal nok komme alligevel«. — Og Fischers gode tro blev ikke beskæmmet; da Jens Henriksen havde haft hestene en otte dages tid, og der ikke kom flere bud fra Højgård, blev han ked af at have dem at føde på længere og sendte så en karl afsted med dem.

Også sin anden svoger, Johan Bertelsen på Egeland, spillede Fischer engang et puds. Man brugte dengang at lade hestene gå ude om natten. Så var det en morgen, Fischer skulde afsted til bryllup i Vilstrup, at han sendte sin karl ud efter et par heste. Karlen kommer tilbage og mælder, at han ikke kan finde dem. »Så du slet ingen heste?« spørger Fischer. — »Jo, a så Johan'es, de stod tøjrede tæt ved Gården.« — »Så kan vi jo ta dem, de er så pinnede gode nok, men pas på, at ingen mærker det.« — Karlen henter hestene, og Niels Fischer kører til bryllup. »Det er da et par skammelig gode heste, du har, Fischer«, sagde folk til ham. — »Ja, hva, ved sådan en lejlighed tar en jo så pinnede osse de bedste for, en har«, svarede han. — Efter to dages forløb kom Niels Fischer tilbage fra bryllupet og afleverede Johan Bertelsen hestene igen. At denne tiltrods for svogerskabet var dygtig vred, er ikke så underligt. »Du kunde da have ladet mig det vide«, sagde han, »her har vi nu i to dage gået og ledt efter hestene.«

Engang var Fischer, Peter Sager og Johan Bertelsen i Vejle. Som de står og taler sammen på gaden, siger Fischer: »A skal lige ind i den butik der, vent efter mig sålænge!« Jo, det skulde de da nok. De venter et kvarter, de venter en halv lime, de venter

længere endnu, men der kommer ingen Fischer. Til sidst bliver de utålmodige og går ind i butikken. »Er »æ Fisker« ikke her?» spørger de. — »Jo, han er.« — »Hvad mon han tar sig for?» -- »Han sover middagssøvn; han kom herind for en times tid siden og bad om han måtte få lov at lægge sig lidt.«

Selv den værdige provst Theilade i Starup kunde Fischer drive løjer med. De var i regelen gode venner og vilde gerne tale sammen, men en kurre kunde der jo nok komme på tråden, da deres mark grænsede sammen, og Fischer naturligvis ligesålidt overfor provsten som overfor andre kunde holde markfred. En sommerdag, da der sådan var lidt misstemning imellem dem, kommer de begge ud paa deres marker; de ser nok hinanden, men siger intet, bliver bare ved at vandre hver på sin side af hegnet. Efter en stunds forløb bryder provsten dog tausheden og siger: »Fischer, skal vi ikke være gode venner igen?» Fischer summer lidt på det, men enden bliver dog, at han kommer over hegnet, og nu følges de ad og taler sammen som sædvanlig. Da trækker der en tordenbyge op, og det begynder at regne. »Hvad skal vi nu gøre, Fischer?» siger provsten; »nu bliver vi våde«. — »Vi kan sætte os i ly ved en høstak«, svarer Fischer, og han får da også provsten anbragt i den ene side af stakken og sætter sig selv i den anden. -- »Jeg sidder godt her«, siger provsten lidt efter, »og regnen kan slet ikke komme til mig«. — »Ja, da sidder a osse godt«, svarer Fischer, og de sidder nu og taler sammen, mens regnen står på. Da den er ved at hæfte, rejser Fischer sig, og nu kan han ikke dy sig, men vælter stakken over provsten og lægger sig selv ovenpå. Provsten så slet ikke værdig ud, da han

langt om længe fik sig borel gennem høet; ikke blot havde høstråene haget sig fast rundt omkring i hans tøj, men også i mund, næse og øren havde de fundet ind.

7.

Vilde Niels Fischer pudse andre, så havde han til gengæld intet imod selv at blive pudset engang imellem.

En dag kom han over til Terpsminde for at opkræve landboforeningsbidrag. Efter at have fået pengene siger han til Poul Terp, som dengang bestyrede gården for sin mor: »Du kunde egentlig godt betale mig Niels Hansens bidrag også, så slipper a for at gå derop«. Ja, det var der ikke noget i vejen for, og Poul Terp giver ham de tre daler, Niels Hansen skulde af med. Samme eftermiddag træffer Poul Terp denne og siger da til ham: »A betalle »æ Fisker« tre daler, som han sagde, du skulde af med til landboforeningen«. — »Sikken en kæltring!« udbryder Niels Hansen, »a betalte ham jo pengene den anden dag i Kolding«. — »Nå ja, det må han så ha glemmt«, svarer Poul Terp, »men så kan a jo få mine penge af »æ Fisker« igen.« — Næste gang Poul Terp møder Fischer, siger han til ham: »Det er sandt, Fischer, Niels Hansen sagde, at han havde betalt Dem pengene i Kolding den anden dag«. — »No gjord han det, ja no du scjer et, så tror a pinnede osse, a ka hows et.« Og dermed giver Fischer sig til at tale om andre ting. Da de skilles, siger Poul Terp: »A skulde vel ha de penge så?« — »Penge, nej, du får pinnede ingen penge!« — »Hvad mener De med det?« — »A mener, te så kan du lære at se dig lidt bedre for en anden

gang.« Med den besked måtte Poul Terp lade sig nøje. Han var ikke lidt forundret over Fischers optræden og vidste ikke ret, om han skulde opfatte hans ord som spøg eller alvor, men da han fortalte sin mor sagen, sagde hun: »Nå, kender du ikke »æ Fisker« bedre? Nej, du kan tro, du får ingen penge af ham, undtagen du da kan snyde ham, som han nu har snydt dig, men kan du det, skal du slet ikke spare det, for »æ Fisker« bliver ikke vred over sådan noget.«

Så måtte Poul Terp da til at spekulere, og længe varede det ikke, før han havde sin plan færdig. Udenfor Højgård lå noget godt egetømmer, som han netop kunde bruge, og en dag, da han vidste, at Fischer var udrejst, kører han til Højgård og havde en håndværker med sig. Da de kommer ind i stuen, spørger Poul Terp, om Fischer er hjemme. »Nej, han er såmænd eft, lille Poul,« svarer Maren Fischer, »han er såmænd til amtsrådsmøde«. — »Det var da skammeligt!« — »Hvad vilde du ham, lille Poul?« — »Å, a har fået håndværker, og nu mangler a noget tømmer, det var det, a vilde købe af ham.« — »Tror du, han har noget?« -- »Ja, han har, det ligger herudenfor.« — »Jamen, så kan du såmænd godt lej et, lille Poul, du kan jo sej et te »æ Fisker«, når han kommer hjem.« — Ja, det skulde Poul Terp da nok, og han går ud med håndværkeren. »Tag nu så meget tømmer«, siger han til denne, »at du synes, det er tre daler værd!« Som sagt, så gjort; tømmeret blev læsset, kørt til Terpsminde og der forarbejdet.

Nogle dage efter træffer Poul Terp og Fischer sammen. »Du har nok hentet noget tømmer hos mig«, siger Fischer. »Ja«, svarer Poul Terp, »De var jo ikke hjemme, men madam Fischer sagde, te a kunde godt

tage det alligevel«. — »Hvormeget tog du?« — »A havde en håndværker med, og han vurderede det til tre Daler.« — Da Fischer hørte det, gav han sig til at le og sagde: »Du er god nok!« Så talte de ikke mere om den træhandel, men Fischer og Poul Terp var altid siden gode venner, og det varede ikke længe, før Fischer vilde have ham til at sige »du«* til sig.

Classen på Fønixborg pudsede også Niels Fischer engang. Fischers heste gik selvfølgelig jævnlgt over på Fønixborg mark. Så en dag siger Jens Åser til Fischer: »Vi skulde vel ha vore heste hjem fra Fønixborg igen«. — Fischer svarer: »Sålænge Classen tier stille, kan vi så pinnede da også«. — »Classen skal vist nok tie«, mente Jens Åser og gik sin vej. Fischer grundede lidt på, hvad Jens mente med disse ord, og lidt efter spurgte han ham da om det. »A mente, Classen har ingen grund til at klage,« svarede Jens, »for nu har vore heste i næsten fjorten dage gået for tærskemaskinen på Fønixborg«. — »Så skal vi pinnede ha dem hjem med det samme«, sagde Fischer.

Den i det foregående flere gange omtalte Jens Åser kunde også sommetider spille Fischer et puds. Engang klagede Jens Åser over, at den tømme, han havde, ikke duede; Fischer mente, den var god nok. »Nej, den er pilrådden,« sagde Jens, »den er elt engang så stærk som en sime.« — »Så kan du jo pinnede ta en sime,« sagde Fischer og gik sin vej. Samme dag skulde han til sognerådsmøde i kroen. Kort efter at han var gået, spændte Jens Åser for, tog

*Det var ellers ikke almindeligt, at folk sagde »De« til Fischer, sådan som Poul Terp gjorde. De fleste yngre sagde »I«, således også hans tjenestefolk, der dog nok så hyppigt brugte at kalde ham »far«. Niels Fischer og hans kone var vist de sidste her i sognet, der af deres tjenestefolk blev kaldt »far« og »mor«.

en haltsime og lavde deraf en tømme, som han lagde på hestene, og kørte så ud. Da han kom til kroen, gjorde han holdt, og nu fik så alle sognerådsmedlemmerne, og hvem der ellers var i kroen, denne mærkelige befordring at se. Folk morede sig kosteligt ved synet, og det var Fischer, morskaben kom til at gå ud over. »Er du nu så fattig, at du ikke har råd til at ha en rebtømme?« eller »Er dine heste nu så ringe, at man kan holde dem i en sime?« lød det fra alle sider. Lidt ærgerlig blev Fischer vel nok over Jenses påfund, men kunde på den anden side dog ikke lade være at more sig derover. Jens næde imidlertid sin hensigt: næste dag fik han en ny, god tømme.

Efter at Jens Åser var bleven gift, gik han stundom på dagleje hos Fischer. Nu kneb det jo noget med at få daglønnen udbetalt, og Jens siger da en dag til Fischer: »Der går en gris, kan I ikke lade mig få den?« — »Jo, den kan du pinnede godt få, Jens,« svarer Fischer. Men nogle dage efter siger han til ham: »Du kan alligevel ikke få den gris, for Maren vil selv ha den at slagte.« — »Ja, så må I lade mig få nogle penge, for så skal a ha købt en gris et andet sted.« — »A har så pinnede ingen penge,« sagde Fischer, og så drog han afsted til Kolding.

Om aftenen, da Jens gik hjem, tog han grisen med, og næste dag lod han den slagte. Fischer gjorde ingen ophævelser derover bagefter. Han sagde blot til Jens: »Du snød så pinnede Maren, hun vilde ha haft den gris at slagte.«

8.

Det var ikke altid, Fischer derhjemme nøjedes med at være gnaven, han kunde også blive »hjappal«, og

så var det ikke rart at være i nærheden af ham, for der kunde da let falde en lille lussing af. En af hans karle kørte en dag mærgeltvognen i stykker. Øjeblikkelig giver Fischer ham en ved siden af hovedet, så han trimler. Han rejser sig op igen, holder ved hovedet og siger: »Nu er det da forbi med mig.« — »Hvad mener du med det?« spørger Fischer. — »Jo, I har slået æ hoved i stykker på mig, far.« — »Har a det, da skal a pinnede snart kurer en igen,« siger Fischer og langer ham en ved den anden side af hovedet, så han skvat påny.

En morgen stod Jens Åser og talte med en af sine medtjenere, der hed Kristian Ravn. »Nu må vi nok helst komme til at bestille noget,« siger han så, »for der kommer »æ Fisker«.« — »Nej, det behøves ikke,« siger Kristian, »for i dag er far så god, så god.« — »Er han det? Da skal han nok blive gal, før han går herfra igen,« mener Jens. — »Det tror a ett,« siger Kristian, »for han er så god, så god i dag.« — Da Fischer kom, gav Jens Åser sig til at drille ham, og det med så godt Resultat, at da Jens forlod skuepladsen, havde Kristian, der kort før i så høje toner priste »fars godhed«, allerede fået to lussinger og en tredje var i opmarsch.

Også Jens Åser skulde sommetider haft klø, men han forstod altid at salvere sig. Engang havde Fischer allerede hånden løftet, men da kastede Jens sig på knæ for ham og sagde i dyb alvorlig tone: »Fromme fader, vil I slå? Ak, herre, spar mig!« — Det kunde Fischer ikke stå for, han så det komiske i situationen og blev strax god igen.

Fischer var næsten aldrig hjemme om eftermiddagen og aftenen, og til gik noget af natten med, men hvor

sent han end kom i seng, var han dog altid første mand oppe og ude at få folkene purret af fjerene, og det skulde gå rapt, når Fischer kom. En morgen var Jens Åser ikke hurtig nok til at komme i tøjet, og Fischer skældte ud, og han skældte meget ud. — »Ja, I kan sagtens,« sagde Jens så, »I har noget godt helt tøj at trække i, men her må en anden stå og trække i sådan nogle pjalter, der ikke er andet end hul ved hul, og så stikker en æ ben i det fejle hul, og så stikker en æ arm i det fejle hul, og det tar tid at få det rettet igen.« — Fischer kunde ikke lade være at more sig over Jenses undskyldning og gik ind og hentede et sæt af sit eget aflagte tøj og gav ham.

Fischer kunde nok have sine tjenestefolk. Jens Åser tjente ham som sagt i mange år, en anden, der sædvanlig kaldtes Hans Tærsker, tjente hos ham både i Starup, på Højgård og på Bøgeskov, og Fischer byggede et hus til ham hvert af de tre steder. Man får indtryk af, at tjenestefolkene har følt, at Fischer, trods al sin gnavenhed og påholdenhed, dog vilde deres vel, men det er dog vist Maren Fischer, der mest fortjener æren for, at det gik så godt, som det gjorde. Hendes piger havde det godt, hun gik gerne selv og gjorde sliddet for dem.

9.

Et par gange var Fischers penge i fare.

Da han skulde bygge stuehuset på Højgård, manglede han penge og gik derfor til sin nabo, Hans Hår på Sorgenfri, om han ikke kunde hjælpe ham til at låne penge hos dennes rige slægtninge i København. Det kunde Hans Hår, og han og Fischer rejste så over efter dem. Den dag, de kom tilbage, skulde

Jens Åser køre til Kolding og hente Fischer og pengene. Pengene, der var i sølv og var så mange, at Jens Åser, efter hvad han fortæller, ikke selv kunde løfte sækken med dem på vognen, blev sat ind til købmand Oxholm (der, hvor nu C. L. Schmidt bor), og Fischer sagde til Jens: »Du kommer pinnede til at vente lidt, inden du kører hjem, for a skal først ha forrettet nogle ærinder.« Ja, Jens ventede jo så, og det blev aften, men Fischer kom ikke. — »Hvorfor bliver du egentlig gående her?« siger købmanden til Jens. — »A venter efter »æ Fisker«.« — »Æ Fisker«, han er kørt for en tid siden sammen med Johan Bertelsen.« — »Så er han da osse en sære prygl,« siger Jens, »skal a nu ene køre her midt om natten med alle de penge.«

Nå, Jens lar jo imidlertid spænde for og kører afsted, men glad var han ikke, for det var netop i den tid, at »æ landsmand« var meget berygtet, og vejen fra Kolding til Ågård var slet ikke hyggelig. Fra Bramdrupdam og til Donsgård var der hverken gårde eller huse ved landevejen, og Donsrod var dengang meget mer skummel end nu. Desuden lå der et skur (der, hvor nu vejmanden bor), og dette husede tit ufredelige nattegæster. Jens var angst, og derfor kørte han til, alt hvad remmer og tøj kunde holde (»og dengang havde a heldigvis gode heste for og godt tøj på dem,« siger Jens).

Jens kom dog heldig igennem Donsrod og forbi det skumle sving ved Dons mølle, og da han kommer et stykke op ad Ågård landevej, når han Fischer, der nu var gående, li Johan Bertelsen var kørt om ad Starup søndermarks vej.

»Hvad skal det betyde,« råber han til sin husbond, »at I siger, a skal vente, og så tar I med en anden hjem og lar mig køre alene med alle de penge. Hvad om »æ landsmand« var kommen og havde taget pengene og slået mig ihjel?« — »Hov, hov,« svarer Fischer, »der er så pinnede jo da ingen skade sket.« — »Ja, det er ikke Jer skyld,« siger Jens og pisker på hestene, og uden at byde Fischer at køre med, kører han i firspring det korte stykke vej, der endnu var til Højgård.

Da han har fået spændt fra, kommer Fischer og ser, at hestene, der ellers var sorte, den aften var helt hvide af skum. »Hvordan er det, du kører,« siger han, »du kunde så pinnede ha kørt mig hestene helt fordærvet.« — »Det er min sag,« svarer Jens, »men hvis »æ landsmand« havde slået mig ihjel og taget pengene, det havde været Jer sag.« — Efter denne korte, men fyndige samtale hjalp Jens så Fischer pengene ind i sovtekammeret.

Når Jens var så bange for »æ landsmand«, var det ikke helt uden grund, ti samme »landsmand« havde en fin næse og havde virkelig fået opsnuset, at der den aften kom penge til Højgård, hvorfor han også samme nat bærede gården med sit besøg. Dette faldt dog temmelig uheldigt ud, ti Jens havde en hund, som han brugte, når han gik på jagt, den plejede ellers at ligge inde hos ham om natten, men den aften glemte han at få den ind, og den holdt tyvene borte fra stuehuset. De kom ikke længere end til et bagehus, som lå i haven. Fischer vaagnede ved den støj, hunden holdt, og kunde jo nok tænke, der var fare på færde. Han kaldte på sin kone og på fire

piger, som lå i stuehuset. De kom op og fik tændt lys, men ingen turde gå over gården og kalde på karlene i staldkammeret. Da det blev dag, og karlene kom op, undersøgte man haven og fandt spor af brede støvler derude, og senere opdagedes det, at en dyne, som blev brugt til at lægge over dejen, var forsvunden. — Endnu før Jens Åser var færdig med sin davre den dag, sagde Fischer til ham: »Spænd for, Jens!« — »Hvor skal vi hen?« spurgte denne. — »Vi skal over til Johan'es, a tør pinnede ett ha de penge længere, a vil ha dem i Johan Bertelsens jærnskrin.«

Da Jens Åser fortalte mig denne historie, sagde han: »Æ Fisker« kunde ellers aldrig lide, te a vild ha en hund, men den nat måtte han være glad for den, for havde den ikke været, så tror a, »æ Fisker« var bleven slået ihjel den nat.«

Da »æ landsmand« et par år efter blev grebet, fik Niels Fischer sin dyne igen.

Engang kørte Fischer og gamle Håstrup til Fredericia. Fischer havde bag i vognen en stor kurv, nederst i denne lå en pose sølvpenge og øverst et par lispund smør, som var svøbt ind i en serviet. Det var længe før dag, de kørte, og Fischer sad og sov på vognen. Da det begyndte al dages, siger Håstrup, der tit brugte at udtrykke sig på rim:

»Fischer, Fischer, du sover,
dine penge er i vove!«

Fischer vågner og fornemmer hurtig om bag i vognen; pengene var der men — smørret var stjålet. Det, Håstrup havde ytret i spøg, kunde altså nær blevet alvor. — »Havde tyvene taget pengene i stedet for smørret,« sagde Håstrup siden, »kunde Fischer jo ikke andet end ha mistænkt mig.«

— — At Fischer hin morgen sov, var ikke så underligt, for da var han jo kørt hjemmefra midt om natten. Men mærkeligt er det, at han næsten altid sov, når han kørte, selv om det var midt på dagen. Og lad mig så slutte beretningen om ham med en fortælling desangående:

En dag skulde han køre doktor Fich til Kolding. Da de kom til Dons, siger doktoren til ham: »Hvis jeg nu kan stole på, at De passer tømme, Fischer, så vil jeg sætte mig til at sove, for jeg har ikke været i seng de to sidste nætter.« — »Å skal pinnede nok passe æ tømme,« svarede Fischer, og doktoren satte sig da til at sove. Men det varede ikke længe, før han vågnede ved, at det gav et stød, og da opdagede han, at Fischer sad på bukken i dyb søvn, hestene gik og græssede ved vejkannten, og det, der havde forårsaget stødet, var, at vognhjulene var gået over en grusdyng.

*

*

*

Hvis nogen skulde mene, at en del af, hvad jeg her har fortalt om Niels Fischer, er senere opdigtede anekdoter, så må jeg bestemt protestere derimod. Ganske vist ved jeg godt, at der om mænd som Fischer meget let vil kunne danne sig anekdoter, men man må huske på, at der jo endnu ikke er gået en menneskealder siden hans død, og at mine hjemmelmænd er folk, der alle har kendt Fischer meget nøje.

Disse mine hjemmelmænd bringer jeg herved en tak for den villighed, de har vist mig med at fortælle. Særlig må jeg fremhæve husmand Jens Hansen (Åser), Ågård, samt gårdmændene N. A. Sager, Fredsted, og Poul Terp, Brakker.